

Wodianer-Nemessuri Zoltán

Kegyelem*

Történelmi dráma Gyula 1566. évi ostromáról két felvonásban

A dalbetéteket Falusi Márton írta

MÁSODIK FELVONÁS

Első kép

Első jelenet

A nézőtér felé nyitott sátor a török táborban, párnákon ül Kerecsényi főkapitány és Kunovics Mehmed bég, előttük alacsony asztalkán edények, cukrozott gyümölcs.

BÉG

Főkapitány úr tudja a nevem: Kunovics Mehmed szandzsákbég vagyok, méltóságod rangjához illő személy. A fényességes Pertev hamarosan ide bocsájtja János király követét, Báthory urat. Adja fel Gyulát. Két-három nap és mindennek vége. A janicsárok dühösebbek, mint a riadó oroszlán. A dzsemajetek küldöttséget menesztettek a pasához. Követelik, foglaljuk el a várat, ne engedjük elvonulni az embereket. A táborban a hulláktól lépni se lehet, ágyúink fele használhatatlan. Meg akarják bosszulni.

KERECSÉNYI

Ha Pertev bízik a megegyezésben, miért nem engedte a várba Báthory Kristófot?

BÉG

Ószinte leszek méltóságodhoz mint a testvéremhez. Réz aga és a többiek azt mondták, ha Kerecsényi akar valamit, jöjjön a táborba. Báthory a mi vendégünk. Csak hogy tudja: benne sem bíznak. A gyulaiakban kivált nem. A nyolcnapos fegyverszünetet a falak erősítésére használták, nem a holtak elföldelésére.

KERECSÉNYI

Testvére kendnek a dögvész. A holtakat a pincébe hordtuk. Nem fértek máshová. Báthory pedig azért jött Gyulára, hogy felmérje a török veszteséget, minket a vár feladására buzdítson, s ezzel elnyerje János Zsigmond és a pasa kegyét.

Wodianer-Nemessuri Zoltán (1948) író, forgatókönyvíró, kommunikációs szakértő. Utóbbi regénye: *Végvidék* (1561-1569) (Hitel Könyvműhely, 2012).

* A dráma első felvonását a *Hitel* 2013. júliusi számában olvashatják.

BÉG

Bizonyára, de főkapitány úr nem azért jött, hogy engem sértessen. Báthory közölheti, hogy nálunk éppúgy terjed a járvány, mint a várban. Hullák ezrei kívül-belül. Ez nem ok az elvonulásra. Feltehetően értesült, miért nyakasztatta le a padisah Arszlán budai pasát. Azért, mert Várpalota ostromát abbahagyta. Pertev látja Gyula romlott állapotát. Miben bízik méltóságod?

KERECSENYI

Ha Schwendi megindul Kassáról, s az egriek kitámadnak, úgy eltakarodik a pasa, mint a farba rúgott villám.

BÉG

Főkapitány úr van olyan bölcs, hogy percig se higgyen benne. Schwendi örül, ha kevés emberével János Zsigmond ellenében megtarthatja Kassát. Az egri érsek azt se tudja, félelmében mit csináljon, azonfelül gyűlöli méltóságodat.

KERECSENYI

Gyula ostromának még nincs vége. Pár ezer janicsár belepusztul, utána magyarázhatja Pertev a szultánnak az irdatlan veszteséget.

BÉG

Gyula bevétele mindent megmagyaráz. Hamarosan elfoglaljuk Egert és a többi várost. De hogy lássa, mekkora bizalommal vagyok méltóságod iránt, beavatom egy titokba.

KERECSENYI

Miért hinnék kendnek?

BÉG *bizalmasan közelebb hajol*

Schwendi két hírvivőjét fogtuk el. A főkapitány nem mozdul. Miksa hamarabb feladta Gyulát, mint a gyulaiak. Ez a helyzet Szigetváron is.

KERECSENYI

Zrínyi úgy megszabdálja kendteket, hogy egyvégtiben a sebeiket nyalogatják.

BÉG

Ha Zrínyi megöleti magát, a helyzeten mit se változtat. Én csak tudom, hiszen földim.

KERECSENYI

Zrínyi nem lett renegát. Az ő példája egy országban tartja a lelket. Egyesek szerint a kendtek vén szultánjának Szigetvár a végső állomás.

BÉG

Törvényhozó nagy Szulejmán idős ember. Kijelölt utóda, Szelim oszmán, míg a magyaroknak Korvin Mátyás óta saját uralkodójuk sincs. Ami engem illet: a *renegát* szó gyalázkodás. Kértem méltóságodat, vendégként ne sértessen. Felismertem a Próféta igazságát és Allah, az egyetlen igaz isten hatalmát. Idő kérdése, hogy az iszlám zöld zászlaja betakarja az egész világot.

KERECSENYI

Felnőtt élete java részét keresztényként élte. Hogy tudott hitet cserélni?

BÉG

Ahogy a katolikusok. Lett belőlük huszita, lutheránus, kálvinista, unitárius, anabaptista, mindenféle vallású, akik mást se tesznek, mint ölik egymást. Az iszlám egysegés. Méltóságod egy hanyatló, önmaga ellen hadakozó birodalom szolgálatában áll. Nincs két ember, aki egyet akarna. Az efféle uralomnak pusztulnia kell. Ugyan miért maradtam volna a vesztes oldalon? S miért hinnék a gyűlölködő papoknak és

lelkészeknek? Azt mondja meg méltóságod: a krisztusi szegénységet hirdető egyházak miért halmozzák a kincseket, miért adják-veszik a hatalmat? Mi szükség van a pápára, ki nem teremt békét, s nem az Istennek, hanem a marakodó bíborosoknak köszönheti a trónját?

KERECSENYI

Gyarló emberek ők is. A Megváltó tanítása tiszta csermely. Később duzzadt áradó folyammá, mely temérdek szennyet sodor. A pápát Jézus Krisztus helytartójának hisszük, vagyis földinek, nem éginek. A muszlimok is a paradicsomba vágyanak. No de nem azért jöttem, hogy a hitről társalogjunk. A kelmed titka hajítófát sem ér. Pár órája sincs, hogy követünk bejutott a várba.

BÉG

Csak nem gondolja méltóságod, hogy nem vettük észre? A jóembert Gaál Andrásnak hívják. Kétszer engedték át, oda-vissza. Hagytuk, hogy tudassa, amit rég tudunk. A császáriak nem mozdulnak. A gyulaiak mozduljanak minél előbb, különben élve meg nem ússzák. A pasa elrendelte: ha Gyula három napon belül nem adja meg magát, mindenkit ki kell irtani. A janicsároknak parancsuk van: a főembereket fogják el és húzzák karóba, a katonákat és a várnépet ahol kapják, lőjék le vagy vágják agyon.

KERECSENYI

Ne fenyegetsen! Tízannyi törököt ölünk meg, ahányan mi pusztulunk. Az embereknek két hónapjuk volt felkészülni a halálra. Katonasors.

BÉG

Azért álltak a seregbe. A halálra szántakat mi is, nagyságtok is a mennyek országával vigasztaljuk. Kérdés, akarnak-e időnek előtte az égi bíró elé állni? Utasítsák vissza a pasa nagylelkűségét csak azért, hogy fizetett dalnokok a gyulaiakat hősöknek mondják? Az ének dicsőíti a vezéreket, de névtelenekeket soha. Nem szól a lányokról-asszonyokról, a kölykökről, a várnépről, azokról, akik elviselik az ágyútüzet, akikre rárogy a fal. Kérdezte, főkapitány úr, mit szólnak, ha nekik, ártatlanoknak is veszniük kell?

KERECSENYI

Háborúban nincsenek ártatlanok. Ostromlók és ostromlottak vannak. A két fél támadókból és megtámadottakból áll. A török ágyúzza Gyulát, nem mi Sztambul. Akik a várban maradtak, akár a katonák, akár a fehérség, tudták, mit vállalnak. Nehéz az életük – de élet! Mi vár rájuk, ha a pasa győz? Felégeti a vármegyét, elpusztítja a templomokat, levágja vagy rabságba hurcolja a parasztokat. A védekezés áldozattal jár.

BÉG

Nem ugyanezt csinálják méltóságod szövetségesei? Hány várost, hány települést pusztítottak el az idegen zsoldosok? A török legalább rokon fajta. Keleti vérűek a magyarok is.

KERECSENYI

Horvát létére épp kend hivatkozik rá? Akárhonnan ered a magyarság, más népekkel keveredett. Több mint ötszáz éve Szent István királyunk megmondta: keresztények leszünk, vagy nem leszünk. A török idegen a mi országunkban. A szultán despota, megfojtathat, lenyakaztathat bárkit. A mi királyaink uralmát korlátozza az országgyűlés, a rendek és az adófizető polgárok. Még a zsidóknak is vannak jogaik.

BÉG

Mi nem égetjük meg a zsidókat.

KERECSENYI

Sose raktunk tüzet a Mózes-hitűeknek. Katolikusnak mondott eretnekek alatt égtek a máglyák, azokat se mi gyújtogattuk. A török idejött, és csóvát vetett az országra. A füstfelleg az égig ér. A korom addig fullasztja a magyarságot, míg egy nap belefójtjuk kendteket.

BÉG *behízelgőn*

Hagyja a múltat főkapitány úr... A pasa kegyelme kiterjed egész Gyulára. Engedje a várnépet elvonulni! Nyolc hét ostromot álltak. Pertev azt mondja, soha nem vívtak várat feleennyi ideig sem. A katonák megőrizhetik az arcukat. Az ágyúk kivételével vihetik a fegyvereket, minden aranyukat-ezüstjüket. Nem éri bántódás a gyermekeket és az asszonyokat. Súlyos veszteségeink után elég méltányos feltételek.

KERECSENYI

Ide híttak, hogy a táborban váltsak szót János Zsigmond követével. Bántatlan elbocsájtják. Úgy vélem, engem is visszaengednek a várba. Miért?

BÉG

Gorombán leugatott, főkapitány úrral mégis testvérként beszélek. Kétféle szándék létezik a táborban. Az egyik a pasáé, a másik Réz agáé és a janicsároké. A fényességes Pertev, a hadak oroszlanja, a szultán kegyeltje a várat akarja, nem a kelmetek véréét. Tudja, hogy megfogyatkoztak, az embereket pusztítja a járvány. Ha feladják, kicsorbul nagyságtok becsülete. Nincs szükségünk vértanúkra. Viszik a kudarcukat mindenüvé. Megadásra számítunk, és arra, hogy elmondhassuk: az igazhitűekkel a hírneves Kerecsényi László se bírt. Végül nem a halált választotta, hanem az elvonulást.

KERECSENYI

Mit akarnak a janicsárok?

BÉG

Csapkodnak, mint a buzogány. Igaz, ők végezték ágyú- és puskatűzben, de arra valók. Szabadrablásra és gyilkolásra vágynak. Főkapitány úrnak elárulom: hónapok óta fizetetlenek. A zsoldra nincs kilátás. Így próbálják magukat kárpótolni.

KERECSENYI

Kunovics Mehmednek híja magát... Félhorvát-félpogány név. Egyik markában a szabad elvonulás ígérete, másikban a pénztelen janicsárok.

BÉG

Nekem is csak két kezem van.

KERECSENYI

Mi biztosítja alá a pasa ígésétét? Azt mondja: lázadoznak a janicsárok.

BÉG

Nagyobb hatalmú a fényességes Pertev, mint főkapitány úr gondolja. Ő a szultán unokaöccse, az oszmánok szeme fénye. A janicsáraga figyelmeztetésül már megkapta a fojtózsínort. Ám az elvonulásnak van egy feltétele.

KERECSENYI

Mi légyen az?

BÉG

Fizesse ki a janicsárok egyhavi zsoldját! Ezzel lecsillapítja a gyulaiak ellen felgyülemlett dühöt. Főkapitány úr és a várnép életéért nem sok.

KERECSENYI *keserűen*

Fizessenek az elvonulásért, holott a belső várat még tartjuk? Gyáva hírébe akar hozni? Terjedjen el, hogy Kerecsényi László harc helyett arannyal váltotta meg a szabadságát?

BÉG

Főkapitány úr nem a harc *helyett*, hanem nyolcheti ostrom *után*, reménytelen helyzetben váltja meg hat-hét ezer janicsár halálát. Megváltja a beszögezett ágyúinkat, a levagdalt pattantyúsokat, az elvesztegetett időt. Urunknak, Pertevnek a padisah tanácsában a gyulaiak távozását indokolnia kell. A Dívánban nem csupa barátja van. Muszáj meggyőznie őket, hogy Kerecsényi a vérváltsággal seregünket legalább részben kárpótolta, ezzel alávetette magát a mi feltételeinknek.

KERECSENYI

Az asszonyok s a kölykök érdekében hajlanék rá, de nekem is van elszámolnivalóm. A pasa a Díván urainak tartozik magyarázattal, én az embereimnek.

BÉG

Nagyságtoknál szava van egy hadnagyocskának is. Főkapitány úr emberei napról napra az életüket kockáztatják, de a háborúba beleugatnak olyanok is, akik csatateret sose láttak. A magyarok széthúzása s a bécsiek önzése és mohósága a szultánnak ér annyit – ha nem többet –, mint százezer harcos.

KERECSENYI

Nem a kutyák gondja. Ki-ki bírjon az övéivel.

BÉG

Méltóságod a saját hadnagyaival sem bír, ám a pasának a Díván urait kell győzködnie. A szultán tanácsa jeles hadvezérekből áll. Lábuk alá taposták a fél világot. Főkapitány úr emberei legfeljebb portyákon és jelentéktelen csetepatékban a sarat taposták. Győzze meg őket, különben egy szálíg kiirtjuk a gyulaiakat.

KERECSENYI

Más követelése nincs?

BÉG

Tisztességes alkut kínálok. Ahogy idejött, ugyanolyan szabadon távozhat.

KERECSENYI

Elengednek a hátralevő pár napra, hogy a várnép lássa: a pasa állja a szavát.

BÉG

A muszlimok tisztelik a kitartó ellenfelet.

KERECSENYI

A keresztények is, de nem válaszolt. Mit akarnak elkerülni azzal, hogy visszaengednek?

BÉG

Hogy az emberei a végsőkig harcoljanak. Nem az a cél, hogy az utolsó rohammal janicsárok százait leölessük, majd a gyulaiakból hősöket csináljunk. A mieink közt vannak, akik úgy gondolják: kijött az ordas farkas Kerecsényi, ez az igazhitűek hóhéra, fogjuk le, verjük vasra, vágjuk le a fejét és tűzzük póznára, hogy a gyaurok lássák, hogy jár, aki a padisah hatalmával szembeszegül. Pertev ennél sokkal bölcsebb. Tudja, hogy többet ér az élő megverve, mint a holt vértanúsága.

Kerecsényi lehajtott fejjel töpreng. Hirtelen rikoltó török muzsika támad, dobok döngnek, sípok sikoltoznak. A zene elhalkul, távolodik.

KERECSENYI

Hallom, már a győzelmet ünneplik. Korai még, nem gondolja?

BÉG

Bizony korai, főkapitány uram, de tartani kell a lelket a seregben.

KERECSENYI

Mikor beszélhetek Báthoryval?

BÉG

Akár ebben a minutában. Máris intézkedek.

A bég tapsol, belép egy szolga, mélyen meghajol, Kunovics pattogó török szavakkal utasítja, küldje a sátorba Báthoryt.

BÉG

Csabuk git dizdára szőjle hemen gelszin!

A váradi főkapitány kiszáradva belép, biccent, Kerecsényi feláll, cseppet meghajol. Nem fognak kezét, elhelyezkednek a párnán, hallgatnak.

BÉG

Nem befolyásolom az eszmecserét. Törekszünk a megegyezésre, de nem minden áron.

KERECSENYI *Báthoryhoz*

Én kértem, hogy jöjjön, de kezdjük azzal: mi okból keresett fel?

BÁTHORY

Azért, hogy közöljem nagyságoddal, János király aggódik a gyulaiak miatt, és imádkozik, hogy legalább életük és javaik maradjanak meg.

KERECSENYI

Ima az ő krisztustagadó unitárius hite szerint.

BÁTHORY

Éppolyan keresztény, mint nagyságod. Én katolikus volnék. A gyulaiak közt vannak helvét hitűek. Ha jól tudom, Olcsárovincs vicekapitány görög rítusú.

KERECSENYI *keserűen*

Olcsárovincs Demeter meghalt. Nem segített rajta a fohász.

BÁTHORY

Valódi segítséget ajánlok. Megtarthatják az életüket és összes javaikat. Nagyságod mindent megtett, ami hatalmában állt. Ennél többet senki se kívánhat.

KERECSENYI

Az a kérdés, méltóságod mit kíván?

BÁTHORY *a bégre pillant, az bólint, majd vissza Kerecsényire.*

Adja át a várat – nekem. Nem a töröknek hódolna, hanem János Zsigmondnak. Őfelsége nemcsak Erdélyt uralja, a Tiszántúlt is.

KERECSENYI

A maguk királya Tokajt se tudta elfoglalni. Az erdélyiek szövetkeztek a tatárokkal, s még így se voltak képesek bevenni azt a kis váracskát.

BÁTHORY

A pasa pár száz fős helyőrséget hagyta ebben a rommá lőtt erődben, míg János urunk hadai bevonulnak. Magyar kézben maradna, s ez a fontos. A jövőt a jövő dönti el, csakhogy a jelenről főkapitány úrnak kell határoznia.

KERECSENYI

Méltóságod ugyanazt a nótát fújja, amit a bég.

BÁTHORY

A magyar királytól hoztam üzenetet.

KERECSENYI

A maguk királya a maguké. János Zsigmond a török kegyéből hatalomra jutott Szapolyai kölyke. Nem királyi vér.

BÁTHORY

Korvin Mátyás az volt? Netán az ő uralmát is kétségbe vonja?

KERECSENYI

Mátyást az egész nemzet választotta, Szapolyait és a fiát csak a kurtanemesek. Ma az országnak törvényes uralkodója van. Az erdélyi hatalmát a törökön kívül senki sem ismeri el. Lázadoznak a saját alattvalói is.

BÁTHORY

A székelyeket levertük. Velük építettük meg – ellenük – a rebellió jutalmát: a beszédes nevű *Székelytámadt* és *Székelybánja* várát.

KERECSENYI

Azzal dicsekszik, hogy magyarokat és székelyeket vertek le? Hogy tatárokkal támadtak Tokajra? Hogy a török képében akar rábírní, adjam fel Gyulát?

BÁTHORY

A török helyőrség csupán ideigvaló. Gyula Erdély részévé válna, az pedig magyar fennhatóságot jelent. Még az is elképzelhető, nagyságod marad a főkapitány.

KERECSENYI

Ne csábítgasson ilyen ígérettel! El sem akartam fogadni a kapitányságot!

BÁTHORY

Valamiért csak elfogadta vármegyényi birtokával együtt... Megérdemelte, ám a hűséget nem csak a Habsburgok jutalmazták. János Zsigmond van olyan bőkezű, mint Miksa.

KERECSENYI

Ófelsége – ahogy maguk szólítják – a pogányok vazallusa. Ellenük harcoltam a Drávától a Kőrösökig. Csak nem gondolja, hogy a végén fordítok köpönyeget?

BÁTHORY

Nagyságod élete még egy darabig eltart. Csupán akarnia kell.

KERECSENYI

Nem elég, hogy én akarom. Szava van hozzá a hadnagyoknak is.

BÁTHORY

Győzze meg őket! Nagyságod a főkapitány.

KERECSENYI *hosszan hallgat, végül keserűen*

Látom, azért jött, hogy gyöngítse a lelkeket.

BÁTHORY

Napestig vitatkozhatunk, mi szolgálja az ország javát: a német vagy a török frigy? – de nem vezetne sehová. Induljunk ki a valóságból. A magyar királyság háromfelé szakadt. A Habsburg a magyarok ellen lázítja a székelyeket és a szászokat, egymás ellen a zászlósukat, ugyanakkor évi harmincezer arany adót fizet a töröknek.

KERECSENYI

Végül is miben bízik, Báthory uram?

BÁTHORY *a bégre mered*

BÉG

Bár jelenlétem a pasa kifejezett óhaja, az urakat magukra hagyom. Gyulának három napja van, hogy megadja magát. Szóljanak, ha végeztek.

Kunovics török mód mellén keresztbe tett kézzel mélyen meghajol, távozik.

KERECSENYI

Nos, árulja el, miben bízik?

BÁTHORY

A megerősödésben. Visszavertük a német lovagok támadásait, kibírtuk a tatárjárást, Mátyás legyőzte a Habsburgokat, végül eltapostuk a Dózsa-féle lázadást. Az ország képes volt megújulni.

KERECSENYI

Saját erejéből Mohács óta nem képes rá.

BÁTHORY

Mindössze negyven év telt el azóta. Egy nemzedéknek sok, de a históriának kevés.

KERECSENYI

Gyulának három napja van.

BÁTHORY

Egy okkal több, hogy megmentse az embereit és saját magát.

KERECSENYI

A testüket megmentem, de a lelkük odavész.

BÁTHORY

Van, hogy választani kell az áldozatvállalás és a megmaradás közt. Döntse el az utókor, ki viselkedett gyáván, ki bátran. Főkapitány úr és próbált katonái már bizonyították a hűségüket. Hosszabb ostromot álltak, mint bárki más. Az erőseknek el-esni könnyű, de erő kell a vereség belátásához és a rágalmak vállalásához is.

KERECSENYI

Nem attól félek, hanem a várnép pusztulásától. A megadás hagyján, de az átállás János Zsigmond táborába hitszegés. Erre mit felel méltóságod?

BÁTHORY

Hogy a Habsburgok idegenek. Küldtek pár ágyút, némi pénzt, húsz csehet és hatszáz németet, a többi magyar, horvát és rác. Ehhez képest Gyulát harminc-negyvenezer török ostromolja. Ezeröttszázötvenkettőben az egriek bízhattak a felmentésben, csak-hogy őket is magukra hagyták. Zrínyi sorsa meg van pecsételve. Erdély magyar – *egyelőre* –, s arra törekszünk, hogy meg is tartsuk annak.

KERECSENYI

Hiába gyözköd az átállásról. Ghiczy hadnagy és Jász Lukács azt hiszik, féltem a birtokaimat. Holott nem azért kaptam, hogy gazdagodjak rajtuk, hanem hogy megvédjem. Nemcsak Gyula feladása lenne gyalázatos. Kerecsényi László mint a pogány fegyvertársa... Joggal vetnének meg ezért.

BÁTHORY

Iszonyú döntés, elismerem.

KERECSENYI *közelebb hajol*

Mint magyar a magyarnak... Árulja el végre, mit tenne a helyemben?

BÁTHORY *habozva*

Ha nem János Zsigmond hívét kérdi, én a kitörést választanám. Nem bízom ebben a renegát Kunovicsban. A pasában sokkal inkább, csakhogy kéthavi ostrom, ekkora veszteség után nem ura a saját seregének. Pertev nem nagyságod életét, hanem országos gyalázatát akarja. De van még valami, ami a megadás mellett szól.

KERECSENYI

Mi légyen az?

BÁTHORY

A katonák értelmetlen pusztulása Gyula emlékét éppúgy bemocskolná, mint a vár átadása. Kell a dicsőség, de várnép megmentése kevés az evilági üdvösséghez. Hallgasson a lelkiismeretére. Inkább az életet válassza, mint a halált. Ötszáz ember lesz hálás nagyságodnak.

KERECSENYI

Vannak, akik a kitörést akarják.

BÁTHORY

Hősies vállalkozás, én is ezt tenném, de a magam nevében. Ghiczty és Jász pár embert vezérelnek, nem egész Gyulát.

KERECSENYI

János Zsigmond, az a pünkösdi királyocskó kopaszt borotvál. Mit akar ezzel a rommá lőtt várral?

BÁTHORY

Magyar kézbe venni.

KERECSENYI

Ez minden?

BÁTHORY

Van egy szalmaszál. A dögvész a törököt is ritkítja. Fogynak az élelem és az abrak, öt nagy ágyújukat elvesztették. Ám ebben ne bízzék nagyságod. Közelebb a meg egyezés vagy a pusztulás, mint a török elvonulása. Üzen valamit az erdélyi rendeknek?

KERECSENYI *eltökélten*

Dögljenek meg ott, ahol vannak. Ha az embereim rábírnak, adjam fel Gyulát, a töröknek adom, aki harcol érte. Ha pedig kitörünk, őket irtjuk. Ne azok gyözködjenek, akik méltóságodat csakis a politika végett küldték hozzám.

BÁTHORY *feláll*

Ég áldja. Szívvel kívánom teste-lelke megmaradását. Mindkettőre szüksége lesz.

Báthory sebes léptekkel távozik. A bég visszatér Réz ágával. Utóbbi jatagánja markolatát szorítva méregeti a főkapitányt.

BÉG

Nem tudom, Báthory mire vette rá főkapitány urat. Döntését itt és most közölje velünk, különben ahogy visszatér a várba, folytatjuk az ágyúzást. Attól kezdve nincs irgalom.

KERECSENYI

Nem adom át a várat az erdélyinek. Öntsünk tiszta vizet a pohárba. Meglehet, a távozás szükségszerű, de az átállás Szapolyaihoz hűtlenség, melyre nincs bocsánat.

Ha a kiürítést élve meg is úsznánk, rólam és embereimről joggal mondhatnák: esküt szegtek és királyt cseréltek.

BÉG

Főkapitány úr válasza elégtelen, ezért kérem, hallgassa meg Réz agát.

RÉZ AGA *fojtott dühvel*

Én vittem a pasának az íjjal kilőtt levelét, melyben fegyverszünetet kunyerált. Győzködtem a janicsárokat, fogadják el. Pertev is közénk jött, és majdhogynem rimázkodott.

KERECSENYI

Mi közöm hozzá? Ő a maguk vezére. Lázonganak ellene is?

RÉZ AGA

A megvert Kerecsényinek ehhez ne legyen szava. A janicsár testvériség győzedelmes az egész világon. Ezt tudja a pasa és bárki más, aki merészelt szembeszállni velünk. Hamarosan a gyulaiak is megtudják, de nem lesz kinek tovább adniuk. Egy szálíg kiirtjuk őket.

KERECSENYI

Megmondhatod a testvéreidnek: a kitöréskor százával fognak pusztulni.

BÉG

Az aga színigazat beszél. Ha a kirohanáskor sokan el is vesznek, a hősökre a paradicsom vár. Nincs az a földi jutalom, mely a mennyeiért kárpótolna.

KERECSENYI

S a követelt egyhavi hópénz?

BÉG

Nem oltja a bosszú tüzét, csak elfojtja, s az izzó parázsba kotorja.

KERECSENYI

Bosszúra vágnak az én embereim is.

BÉG

Hírnévre vágnak. Ám arról fognak elhíresülni, hogy inkább elveszejtették a várnépet, semhogy a kegyelmet elfogadják. Képtelenek voltak megtartani a nehézágyúkkal védett, karósánccal, huszárvárral övezett Gyulát, erre öngyilkosságot követtek el.

KERECSENYI

Ha feladjuk a várat és kivonulunk, Pertev milyen biztosítékot ad?

BÉG

Jóakaratumk jeléül nyolc nap fegyvernyugváshoz jutottak. János Zsigmond követével nem sikerült meggyőzniük egymást. Ez magyar belügy, ám a döntés méltóságod kezében van. Pecsétes hitlevelet kapnak Pertev és főemberei kézjegyével.

KERECSENYI

Papírrongy.

BÉG

Jeles túsokat adunk. Köztük leszek. Főkapitány úr kezére adjuk Réz agát is.

KERECSENYI

Nem ígérek semmit. Tanácskoznom kell a hadnagyokkal.

BÉG

Úgy vélem, méltóságod már rég elhatározta magát.

KERECSENYI

Csak azt nem tudom, mire.

RÉZ AGA

Ha kitörnek, töltött ágyúkkal, harmincezer jatagánnal várakozunk. Elvesszük az életüket és összes javaikat.

KERECSENYI *rá se pillant*

Elmondták, amit akartak. Nekem sincs más mondanivalóm. Bocsássanak el!

BÉG

Távozzon békével! A pasa hosszú életet, jó egészséget és boldogságot kíván. Jelenteni fogjuk: Kerecsényi László és a katonái oroszánokként harcoltak, bátorságukkal az egész világnak példát mutattak. Hősöket győztünk le.

Kerecsényi feláll, az aga mélyen meghajol, a főkapitány biccent és távozik.

RÉZ AGA

Csak tudnám, miben bízok ez a veszett eb. Nehezen álltam meg, hogy le ne vágjam.

BÉG

Így is eléri a végzet.

RÉZ AGA *mosolyogva*

Hamarább, mint gondolja.

BÉG

Mit akartok a gyulaiakkal?

RÉZ AGA

Megváltja ezrével megölt társaink életét egyhavi zsold? Tétlen nézzük, hogy emez acsargó farkasok vígan elvonulnak? Találkozunk velük újra és újra a csatatéren?

BÉG

Bőven van irigyük. Hadd gyalázzák őket! Ahogy a magyarokat ismerem, ebből támad széthúzás, nem a halálukból.

RÉZ AGA

A pasa hamarosan visszatér Sztambulba. Mi harcolunk Üngürüszenben, nem a fényes Pertev és hóhérai. Mi a hitetlenek hóhérai vagyunk.

BÉG

Előbb vágnak le téged Kerecsényiék, ha túszul adod magad.

RÉZ AGA

Ravaszágodról és körültekintésedről vagy nevezetes. Módold ki a bánatlanságunkat. Ha nem megy, az iszlám vértanúi leszünk. Örök élet vár ránk. Ez az ország a padisah birodalmának a hátsó udvara. A gyaur népséget meg kell alázni. A janicsárok azt mondják, irtsuk ki őket. Lelke mélyén a pasa is ezt akarja.

BÉG

Nem tudjuk, mi rejlik a pasa szívében, de ismerjük a szándékát. Azt kívánja, Kerecsényit épp az övéi vessék meg. A kitörés emléke századokon át megmaradna, de ha feladnák a várat, a gyulaiakat senki sem emlegetné. A főkapitány korábbi érdemei feledésbe merülnek. Saját magát törli a históriából.

RÉZ AGA

Ez az írástudók dolga. A mienk más. Bosszút kell állnunk megölt társainkért.

BÉG

Változtat bármin is a gyulaiak vére? Nem az a fontos, hogy a várban Allahot dicsóítsuk? Nem azért jöttünk, hogy terjesszük a Próféta tanítását és a padisah hatalmát?

RÉZ AGA

Terjesztjük, de fegyverrel. Hogy szabadulunk meg, ha az órség feladja Gyulát?

BÉG

Nem egy ördöglakat, de Pertev parancsát kell teljesítenem. Az ő hitele forog kockán.

RÉZ AGA *vigyorogva*

De nem a tiéd, s nem is a mienk.

BÉG

Ha olyan bölcs vagy, amilyen bátor, rájössz, hogy maradj ép. Ám a vértanúsághoz áldozat kell. A mieink közt lesz, aki repül egyenest a paradicsomba.

RÉZ AGA

Több holtat nem akarok!

BÉG

Akkor hagyd elvonulni a főkapitányt.

RÉZ AGA

Ez az, amibe semmiképp sem egyezünk bele. Emlékezz: pár éve elfoglaltuk a szultán szeráját, megöltük a mamelukjait, a Díván rettegett, és teljesítette minden kívánságunkat.

BÉG

Lehet lázadni Sztambulban, de nem a magyar hadszíntéren. Seregünket csupa el-lenség veszi körül. A pasa el akarja kerülni, hogy összefogjanak. Túl kevesen vagyunk. Jól mondd: ez az ország az oszmán birodalom hátsó udvara. Megszereztük, de meg is kell tartanunk.

RÉZ AGA

Törje rajta a fejét a pasa! Azt mondd meg: ha a hitlevéllel a gyulaiakat kicsaljuk, hogy tudjuk életben tartani a főkapitányt? A testvériség kínos halált szán Kerecsényinek.

BÉG

Te bosszúra áhítozol, Pertev arra, hogy a terve sikerüljön, s ezzel is növelje a magyarok megosztottságát. Ha a gyulaiak vérét és Kerecsényi kivégzését akarod, áldozd fel magad!

RÉZ AGA

Ne higgy olyan ostobának, hogy egy fogoly kedvéért megelőlegezzem a magam és társaim halálát! Te keresztény voltál, ismered az észjárásukat. Mi kell ahhoz, hogy élve fogjuk el a főkapitányt?

BÉG

Nem kockáztatom a pasa jóakarátát. Szandzsákbég vagyok, te pedig janicsár maradsz... Ha nem lesz belőled hősi halott.

RÉZ AGA

Nem véletlen nevezik renegátnak a magadfajtát.

BÉG

Te sem születél muszlimnak. Gyerekfővel neveltek Allah és a Próféta hívévé, míg én a magam akaratából tértem át az igaz hitre.

RÉZ AGA

Akkor hát a megtért Kunovics Mehmed bégnek lenne egy ajánlatom.

BÉG

Türelemmel hallgatlak.

RÉZ AGA

Ha kimódolod, hogyan fogjuk el a távozó főkapitányt, a tőle elvett aranyak harmadát te kapod. Nem titkolom: janicsáragaként a tekintélyem függ tőle. A testvériségnek nem a rang számít, hanem a bajtársiasság.

BÉG

Az ajánlat meggondolandó. Irigyeim rávehetik a pasát, hogy nekem is küldjön főtőzsinórt. Mi a biztosíték, hogy állod a szavad?

RÉZ AGA

A bosszúvágy. Ha sikerül rabul ejteni a főkapitányt, bölcsességedet nem nélkülözhetjük. A pasa lábai elé borulunk és könyörgünk, küldje a dzsemajeteket a kardod alá.

BÉG *tűnődve*

Hinnem kell neked... De ti is úgy tegyetek, ahogy parancsolom.

RÉZ AGA

Ki vele! Hogyan válasszuk el a sajátjaitól Kerecsényit?

BÉG *tűnődve simogatja a szakállát*

A főkapitány az erőviszonyok alapos ismerője. A megoldás egyszerű, de titokban kell tartanunk. Bízol az embereidben?

RÉZ AGA

Mint önmagamban.

BÉG

A terv a következő. A pasa szétküldte a tatárokat fosztogatni. Három csambul ezernyolcszáz főből áll. Kerecsényiéknek jó ha pár száz hadra fogható katonájuk van.

RÉZ AGA

Nem engedjük át a tatároknak Kerecsényit!

BÉG *mosolyogva*

Légy türelemmel, testvér! A tatárok csupán ürügyként szolgálnak. Ahogy a főkapitány és népe eltávolodik a vártól, közrefogjátok őket. Ez nem ad okot gyanakvásra. Szépen kocognak, ti meg nézgelődtök. Eddig világos?

RÉZ AGA

Mondd tovább!

BÉG

Míg a szekerekkel vonulnak, futár érkezik a pasától. Közli, hogy a tatárok a környéken kóborolnak. Pertev magához hívja a főkapitányt, hogy megbeszéljék, merre távozhat bántatlanul. Kerecsényi tudja, hogy a csambulok a közelben lesnek rá.

RÉZ AGA

Ő a pasához lovagol pár fős kísérettel, de mi a gyulaiak közt maradunk.

BÉG

Észrevétlen mögé szegődünk. A nagy riadalomban a kutya se törődik pár tússzal. Ha Kerecsényi a sajátjait odahagyja, nagy lesz a fejetlenség. Amint a pasa közelébe jutunk, harcosaid essenek a magyarokra. Ügyelj, hogy egy részük vegye körbe Pertevet, és követelje Kerecsényi elfogását!

RÉZ AGA *gúnyos elismeréssel*

Tudásod fénye vakító villám, ravaszságod ezer rókáéval vetekszik. Kár, hogy nem vagy közülünk való. Még sok ilyen tanácsra számítunk, s a te híveid leszünk.

BÉG *kesernyésen*

Menj, és bizalmasaid kivételével tartsd titokban! Különben szorul a hurok a nyakunkon, vagy a hóhér bárdja végez velünk.

Réz aga szó nélkül feláll, biccentve távozik, a színpad elsötétül.

Második kép

Második jelenet

Az első felvonásban látott boltíves helyiségben az asztal előtt a tiszték állva várakoznak.

MARINICS

Úgy vélem, megérkezett a főkapitány. Ideje megtudni, mit akar őnagysága.

GHCZY

Hogy képes bízni a törökben?

JÖRGER *sóhajtva*

Tehet más? A puskásaim fele lépni se tud. S van még egy okuk, ha nem is mondják.

MARINICS

Ugyan mi?

JÖRGER

Az asszonyok.

GHCZY

Azok lázítják őket. Kutyalkodnak a veszedelemben is.

JÖRGER

Nem erről van szó, hadnagy uram. A sok özvegy gyászolja a férjét, de mert magukra maradtak, kell a vigasztalás. Ha hiszi, ha nem, némelyek szerelemre lobbantak.

MARINICS

Az élet a halál küszöbén is megköveteli a maga jussát. Nincs idő széptevésre, hosszú várakozásra. Fénylő kivétel Ghiczy hadnagy jegyese, Anna kisasszony.

GHCZY

Fénylőnek nem nevezném, inkább félelemtől halványuló mécsesnek.

MARINICS

A kisasszony nem magát félti. Az asszonyok hozzá fordulnak, győzze meg a főkapitányt. Csakis benne reménykednek. Addig is... Üzekednek, mint a nyulak.

A nézőtérről férfiak és nők rohannak a színpadra, felfutnak a lépcsőn, ölelkeznek-csókolóznak, szégyentelenül markolásszák egymást.

SZÉKELY

Én abba' reménykedek, hogy a legszebb özvegyet megdöntöm, mielőtt a török a menyekbe vagy a pokolba juttat. Nékem ez a földi mennyország.

MARINICS

Nagyságod esze örökké az élvezeten jár. Hogy van ereje kétfele csatázni?

SZÉKELY

Mi, férfiak ölünk és megöletünk, az asszonyok méltón elbúcsúztatnak.

MARINICS

Miért nem áll dalnoknak? A száraz avar kizöldülne a kelmed lépte nyomán.

Az ölelkezők távoznak, a karzaton felcsendül egy szerelmes virágének.

Gyere, asszony, vigadozzunk,
ki ne pördülj kar alól,
be ne fordulj ütemébe,
ha mezőn trombita szól.

Fejedelmin fogy az újbor –
ha csatázom, ha iszom,
lovagodként ügyelek rád,
makulátlan lilium.

Janicsárhold, pata mellől
kiszökik gyom, libatop.
Puha talpad letapossa
pici szárról a Napot.

Midet őrzöd? Remegésed?
Urad érted sose jön.
Janicsárdob ragyogása
kerekül köldöködön.

Halovány comb: ne feszítsd meg,
keselyűké, elesett
ama hős egy jatagántól,
Lucifer volt sebesebb.

Mire vársz? Nyílj menedékül,
legutolsó szeretóm!
Ügető szpáhid, öllelek,
hogy a méhed beledöng!

JÖRGER *tűnődve*

Most örülök igazán, hogy nem hallgattam a nagybátyámra, Harrach grófra. Buzdított, hogy nősüljek meg. Özvegyet csináltam volna az asszonyból, árvákat a gyerekekből.

GHICZY

Mi vagyunk árvák, hadnagy uram.

SZÉKELY

Naccságod és a jegyese özvegyé válnak, mielőtt megesküsznek.

MARINICS

Meg sem kötött házasságot nem lehet elhálni. Egyesek élni, mások *túlélni* akarnak. A főkapitánynak kétféle szándékra kell tekintettel lennie. No de túl sokat beszélünk a nőkről.

GHCIZY *keserűen*

Többet vannak szem előtt, mint a pogány. Folyvást gyöngítik Kerecsényit és a várnépet.

MARINICS

Ami engem illet, napok óta kerülget a láz. Halál vagy haldoklás, egyre megy. A földi élet nem több, mint egy föl villanó szikra, mégis ragaszkodunk hozzá. Főképp az asszonyok, hisz ők tudnak életet adni. Csakhogy megvédeni nem tudják. Az a mi dolgunk volna.

GHCIZY

Meddig védjük őket? Míg a török a várnépet levágja, s a nőket rabszolgává silányítja?

MARINICS *meztáncolva, lehajtott fejjel törölgeti a homlokát*

Igen csekély hadnagy úr hite. Lát esélyt arra, hogy a kitörést túléljük?

GHCIZY

Éppolyan jól tudja, mint én. A méltó és a méltatlan halál közt választhatunk.

MARINICS

Hadnagy úr választhat, a többiek nem.

GHCIZY

A döntés a főkapitány kezében van.

MARINICS

Akkor ne akarja elragadni. Anna a menyasszonya. Ha nagyságodon múlna, a házasság legfeljebb az égben köttetne meg.

SZÉKELY

Ha Ghiczzy félti a kisasszonyt, a végsőig óvja. Ezt ígérte, mikor eljegyezték egymást.

GHCIZY

Hurcolják hárembe a szemem láttára? Jobban szeretem annál!

SZÉKELY

Hadnagy úr milyen más, mint szegény apám vót... Aranylakodalmát ünnepelte – mer' szép kort értek meg a szülék –, mikor anyám fölpanaszolta: Kelmed az esküvő óta ki nem ejtette a száján, hogy szeret! Mire az öreg: Szólok, ha változik.

A tiszték önkéntelen elnevetik magukat.

MARINICS

Nem mondhatni, hogy bőbeszédű volt a kelmed atyja!

Harmadik jelenet

A terembe bedobban a főkapitány.

KERECSÉNYI

Vígan vannak nagyságtok! Minek tudnak örvendeni?

MARINICS

Székely hadnagy szüleinek az aranylakodalmáról volt szó.

KERECSÉNYI

Jókor emlegetik! Nincs más dolguk?

MARINICS

Semmit se tehetünk. E romot a török úgy széttapossa, mint barom a vakondtúrást.

KERECSENYI

Inkább az embereikben tartanak a lelket!

GHICZY

Hogyan?

KERECSENYI

Három napon belül döntenünk kell. A megadást akkor fogadják el, ha kifizetem a janicsárok elmaradt hópénzét. Ha kivonulunk, a magaméból fizetem.

MARINICS

Mit akart Báthory Kristóf?

KERECSENYI

Azt, hogy a várat adjuk át János Zsigmondnak. Árulásra biztatott.

A tisztek összenéznek, hosszan hallgatnak.

KERECSENYI

Kunovics bég kifecsegte: tudnak Gaál Andrásról. Hagyták, hogy a rossz hírt hozza-vigye. Beszorultunk a belső várba. Alig ötszázan vagyunk.

MARINICS *meztántorodva az asztalba kapaszkodik*

Mit ajánl a török?

KERECSENYI

Hitlevelet és túszcserét. A pasa kezünkre adná a béget, Réz agát és másokat. A kérdés az, mivel tudnák a megállapodást kijátszani.

MARINICS

Én... Azzal, hogy maradok. Avagy saroglyán cipelnek. Napok óta gyötör a láz. Nem hagyom el a várat élve (*meginog, a földre roskad*).

KERECSENYI

Végül a pogányt csupa élőhalott fogadja. Vigyék el!

Ghiczy és Székely kitámogatják, a főkapitány fáradtan leül. A két tiszt visszatér, Kerecsényi int, közelebb lépnek.

SZÉKELY

Dugig tele az ispotály. Nem tudjuk, a cselédek hová fektetik.

KERECSENYI

Attól félek, a sírba. Hamar végez vele a dögvész.

GHICZY

Legalább nem éri meg a török csalárdságát.

KERECSENYI

Hadnagy úr folyvást hitszegést emleget. Megérteném, ha a vár feladása helyett lenne más megoldás. Lázításért rég agyonlövettem volna, de túl kevesen maradtunk. Érdemeire való tekintettel némi haladékot kap, de ha merészel ellentmondani, vasra veretem.

GHICZY

Akár ebben a minutában (*lecsatolja a kardját és az asztalra hajítja*).

A helyiségbe beront Jász Lukács hadnagy, Kerecsényire kiált.

JÁSZ

Tudjuk, miről van szó! Ghiczynek igaza van! Mi, hadnagyok nem fogadjuk el a török kegyelmét! Főkapitány úr tartsa meg a gyalázatát!

Jász is lecsatolja a kardját és az asztalra dobja.

KERECSENYI

Eddig harcolni akartak, most meg vállalnák az ítéletet? Kössék fel a szablyát, különben lefogatom kelmeteket a várnép szeme láttára! Az lesz gyalázat, nem a kivonulás!

Kényszeredetten felveszik, visszacsatolják. A kóruson felcsendül egy harcra buzdító ének.

Fegyverbe, fegyverbe, hóka, kesely lóra,
de jól fog a nóta!
A kardot, a kardot, szorítsd markolatát,
jobbra át, balra át.
A láncon, a láncon húzd-vond fel a hidat,
hit szegez, hit hivat.
Rabigát, rabigát ne viselj, daliás,
tétova hadiláb.
Holt kezet, holt kezet, ne nyújts békejobbot,
szent földed feloldoz.
Tízparancs, tűzparancs, véthetsz betű ellen
Ige-vértezetben.
Két császár, két mezszye, csontszilánkod lelet,
beszántva sem leled
a hazát, a hazát, magad katonája,
ki helyét megállja,
ott talál honára!

GHICZY

Főkapitány úr eldöntötte, megadjuk magunkat?

KERECSENYI

Időben megkapja a parancsot. Jörger! A maga emberei is a kivonulás mellett vannak?

JÖRGER

Bármilyen parancs, engedelmeskednek.

KERECSENYI

Üljenek le! Tiszta fővel higgadtan tanácskozzunk!

Leülnek.

KERECSENYI

Ghiczy hadnagy a török csalárdságára hivatkozik. Oka van rá, ám ezúttal nem szószegésre gondolok, hanem valami sokkal rosszabbra: a janicsárok lázadására. Az a kérdés, képes-e a pasa a forrongást csitítani? Egyikünk se tudja. Ha a várat rohammal foglalják el – márpedig elfoglalják –, nincs irgalom. Senkit se hagynak életben.

JÖRGER

Leginkább a puskások félnek. A janicsárok a magyarokat lelövik vagy leszúrják, de a németeket kegyetlenül megkínózzák. A mieink sem irgalmaznak. A vihar közénk sodorja a szemetet, és nincs sem idő, sem akarat válogatni.

KERECSENYI

Tolvaj parasztoknak, elcsapott inasoknak, rablógyilkosoknak a katonáskodás az egyetlen menedékük. No de nem erről van szó. Most még választhatunk: kétes kegyelem vagy ötszáz ember feláldozása? Elfogytunk, mint a gyertyabél.

SZÉKELY

Báthory úr is János Zsigmond érdekében gyött. Füttyül ránk és a gyulaiakra.

KERECSENYI

Nagy politikus ökelme. Hagyott magának egy kiskaput.

GHICZY

Mekkorára nyitotta?

KERECSENYI

Akkorára, hogy bőven kiférjen rajta az összes távollevő. Báthory a vár átadását és a kitörést egyszerre ajánlja. Mondván: ezzel legalább a becsületet megmenthetjük.

GHICZY

Ha a tét a hírnevünk megmentése vagy a gyalázat, miért ne az előbbit válasszuk?

KERECSENYI

Csak nem fogja fel... A hírnév is, az élet is mulandó. A várnép az utóbbiba kapaszkodik. Ha a török meggondolja magát, pár órán belül szétágyúzza a várat. Az írástudók akkor keltik igazán rossz hírünket. Országszerte elújságolják, hogy képtelenek voltunk dönteni.

GHICZY

A döntés még a mi kezünkben van!

KERECSENYI

Kelmedet nem terheli felelősség. Még a jegyeséért, Anna kisasszonyért se vállalja.

Törjünk ki, pusztuljon, aki pusztul, s lesz, ahogy lesz?

JÁSZ

A kitörés jókor jó helyen csak meglepné a pogányt!

KERECSENYI

Értse meg: a török kartácsra töltött ágyúkkal várakozik. Pertev el akarja kerülni a végső ostromot. Tudja, hogy a várnépnek fontosabb a tyúkszaros élete, mint a szabadsága. A pasának az elvonulás a legelőnyösebb, hisz a rossz példa országszerte gyönghi az ellenállást.

JÁSZ

Ezzel elismeri, hogy a kivonulással az ő céljait szolgáljuk.

KERECSENYI

Pertev azt hiszi, így lesz. Szó sincs róla. Ha kell, száz évig harcolunk, vagy tovább. Gyula egy vár a sok közül, melyek magyar kézben vannak. Ez elesik, amazok megmaradnak.

SZÉKELY *tűnődve*

Vereséget szenvedünk így is, úgy is.

KERECSENYI

Ez a sorsunk. A győzelem nem szorul magyarázatra, míg a veszteseknek sosincs igazuk, akkor sem, ha az elvonulással az újrakezdést szolgálják.

GHICZY

Vert sereggel mi lehet kezdeni?

KERECSENYI

Többet, mint holtakkal. Úgy érzi, hiába verte vissza pár hete a német puskásokkal a török hajnali rohamát. Pedig nem volt hiábavaló. A meghíúsult rohamnak köszönhetően a fegyvernyugvást. Nem segített rajtunk, de legalább eltakarítottuk az elesetteket.

GHICZY

Gyöngítették a katonáinkat.

KERECSENYI

Egy dolog viszont erősítette őket.

JÁSZ

Mire gondol?

KERECSENYI

Ghiczy és a kelmed bátorságára.

JÖRGER

Mi tartja vissza a pogányt, hogy a kivonuló várnépet egy szálíg legyilkolja?

KERECSENYI

Láttam köztük ilyet is, olyat is. Furcsa dolgokat mivel a háború. Van, akiben szánalmat ébreszt, és van, akit úgy eltorzít, hogy a szülőanyja se ismerne rá. A halál közelében sokan félnek a pokoltól. A török úgy véli, ha öldököl, bejut a paradicsomba. A pápa a mi harcunkat keresztes hadjáratnak nevezi. Igazából egyetlen különbség van: hódító szándékkal a török támadott ránk. A magyarság és más népek, köztük a kelmed németjei védekeznek. Maguknak van hová hátrálniuk, de nekünk nincs. Báró úr idejött, így hát osztozik a sorsunkban. Legalább megtudja, milyen érzés.

JÖRGER

Katona vagyok Gyulán is. Ide vezényeltek, tehát itt kell helyállnom.

GHICZY

A török is azt mondja, ide vezényelték...

KERECSENYI

Ne ezen rágódjanak, nagyságtok! Székely hadnagy a Székelyföldről jött. Testvérnép. Mi, katonák a vitézi rend tagjai vagyunk. Jörgernek igaza van: akik egymás oldalán harcolnak, azokat végnél, származásnál erősebb kötelék fűzi össze.

JÖRGER

Németnek születtem, de magyarként pusztulok.

KERECSENYI

Ismerek becsületes pogányt, becstelen keresztényt, és fordítva. Emberi tulajdonság. Gyulának így is, úgy is vége. Egyetlen esélyünk a megadás. Ezerszer inkább választanom Zrínyi úr példáját, de önagységének csak a maga és leghívebb emberei sorsáról kell döntenie. Nekem Gyulán nem híveim, hanem tisztjeim, cselédeim és jobbagyaim vannak.

GHICZY

Eltökélt hívei vagyunk. Tudjuk, hogy sose kímélte magát. Ezért akarjuk meghozni a végső áldozatot nagyságod érdekében is.

KERECSENYI

A magam védelmét bízza rám! Fegyelmezett katonákat akarok, nem híveket.

SZÉKELY

Enni hulla, ekkora veszteség után engedelmeskednek-e a pasának a janicsárok?

KERECSÉNYI

Egy ígéret annyit ér, amennyi megvalósul belőle.

JÁSZ

Kétféle halál közt választhatunk.

KERECSÉNYI

Eddig kétezer gyulai vérét folytattuk el. Feláldozhatjuk a maradékát, de nem a vár védelmében, hanem azért, mert az esküt nem teljesíteni, hanem túlteljesíteni akarja.

A helyiségbe Bereck és Jakab mesterrel az élükön beóvakodik a várnép, némán letérdelnek. Könyörögve bámulnak a főkapitányra.

KERECSÉNYI *feláll, végigméri őket*

Ne nehezítsék meg a dolgomat! Távozzanak!

Vonakodva fölegyenesednek, lehajtott fejjel kisomfordálnak.

KERECSÉNYI

A pasa kímélni akarja a janicsárokat, de mi is a mieinket. Ha valamiért hajlandó lennék hinni Pertevnek, az az észszerűség. Őfelsége Haditanácsának is vannak jó döntései.

SZÉKELY

Kikre gondol, naccságos uram?

KERECSÉNYI

Például a kassai főkapitányra, Schwendire. Kiváló parancsnok.

JÁSZ

Schwendi Lázárt dicsérgeti? Azt, aki nem mozdul, hogy megsegítsen minket?

KERECSÉNYI

Épp ez bizonyítja a katonai talentumát. Tudja, hogy a támadáshoz kevés az embere. Megcsipkedné a törököt, de a hadait megtizedelnék és megfutamítanák.

SZÉKELY

A má' igaz.

KERECSÉNYI

Schwendi az erdélyieket úgy kiporolta, hogy meg se álltak Gyulafejérvárig.

JÁSZ *keserűen*

Főkapitány úr németeket magasztal a magyarok ellenében! Fáj a lelkem, hogy idáig jutottunk!

KERECSÉNYI

Schwendi katonái közt jóval több magyar volt, mint német. Bitang dolog, ha az esküszegést érdekek mozgatják. Más, ha az adott szó megmásátására a felelősség készletet.

SZÉKELY

Tuggya-é naccságod, hogy a királyok esküje hajtófát sem ér? Mink vagyunk rá a példa. Ha ránézek Gyulára, erre a szétlőtt akolra, kezdem magam birkának érezni.

KERECSÉNYI

Van igazság benne. A bírák az esküt árulják, az uralkodók elárulják. Politikáról van szó. Az Úristen a nagy nekibuzdulást megmosolyogja, és magunkra hagy minket, embereket. Krisztus könnyeit halandók ontják. Ez a mi felelősségünk.

SZÉKELY

Az a kérdés, mit akar a pogány.

KERECSENYI

A pasák és a Díván bölcsei a Próféta szándékát a maguk szájuk íze szerint értelmezik, csakhogy mindent felülír a szultáni parancs. A háború mutatja, milyen hatékony rendszer. Más kérdés, békében mire jó. A mi királyaink önkényét legalább a nádor és az országgyűlés korlátozza. A korlátlan egyeduralom előnye, hogy tömegeket rendel a győzelem szolgálatába, de mi történik azután?

SZÉKELY

Akkor hát mit akarunk, naccságos uram?

KERECSENYI

Ha tudnám, beállnék renegátnak, mint Kunovics bég. Csak abban vagyok biztos, hogy a ránk bízottakat meg kell védenünk.

GHICZY

De nem mindenáron, főkapitány uram!

KERECSENYI *nyomatékkal*

Ne terjessze a halálvágyát! Nehéz az élete, de sokkal nehezebb, ha ostoba is.

GHICZY

Nem soká leszek az.

KERECSENYI

Túl fog élni minket. Emlékezzen rá!

A színpad elsötétül.

Harmadik kép

Első jelenet

A vár belső udvara az ágyúöntő műhellyel. Bereck és Jakab mester egy-egy tuskón üldögélnek, egymásra bámulnak.

BERECK

Hallotta a hírt, Jakab koma? Ha igaz, megmenekszünk.

JAKAB

Hallottam, de aszondom, ne örvendezzünk még.

BERECK

Borúlátó kend, mint az ecceri juhász. Ellett a birka, a jerkék szerencsésen világra vajúdtak, a bojtárok szája fülig ért. Erre megszólal a bacsa: nemcsak ti számolgatjátok, hanem a farkasok is az erdőszélen. Híja lesz nemsoká, mer' az ordasok nem alusznak.

JAKAB

Mi dóga vót kendnek a nyájjal valaha is?

BERECK

Csak annyi, hogy szeretem a zsenge báránypecsenyét. Mikor a segédekkel megöntöttünk egy ágyút, az érsek úr fölszentelte, örömeiben birkát vágatott, oszt' ehettük dúlásig.

JAKAB

Ama nagytudományú Verancsics a béke embere. Magát nem szívesen bocsájtotta Kerecsényihez, katonát se adott, annál többet siránkozott.

BERECK

Félti a nyáját, elvégre az az övé. Nékünk alig van mit féltetni, de aszongyák, kivonulunk, oszt mehet, ki merre lát.

JAKAB

Kend hová készül?

BERECK

Visszamék Egerbe. Az érsek úr szőlejében van egy asszony. A vincellér özvegye, szemrevaló fehérnép. Még fiatalka, akár szülhet. Örülnék, ha lenne utódom, mer' eddig nem jutott idő rá. Ha fiút ád, kitanítom a mesterségre. Háborúban kell az ágyúöntő, ha pedig béke lesz, öntünk harangot.

JAKAB

Korosodik, Bereck bátyó. Időbe telik a kölykök felnevelése.

BERECK

Nemrég haladtam el a negyvenedik őszöm. Ha időnek előtte távoznék, van egy kis eldugott pízem. Abbul akár három gyereket is fölnevelhet az anyyuk.

JAKAB

Nem tudjuk a helyet és az órát. A papunk aszongya: egy madárka nem hullik le az ágról az Úr akarata nélkül, de ki ismeri az Ő szándékát?

BERECK

Egyelőre a török szándéka a fontos, és a főkapitányé.

JAKAB

A megadáshoz szava van Ghiczy hadnagynak és Jász Lukácsnak is. Hósködnék a mások bőrére. Csudálom, hogy Kerecsényi nem nyakasztatta le őket mint lázadókat.

BERECK

Eszeveszetten bátrak, de igaza van: a tisztek közt páran nem gondolnak a várnéppel. Egerben a piacon egy vándor dalnokot hallgattam. Szépen verselt és muzsikált. Egy sora megmaradt bennem: *Az jó hírért-névért ők mindent hátra hadnak*. Már mint a vitézek. Szép a dal és a biztatás, de róluk szól, nem rólunk, kétkezi mesterekről.

A karzaton felcsendül egy vitézi ének, majd elhalkul.

Úristen országát
őrizd, futószárán
szaporítsd ügetését
nemes gondolatnak,
latrok latolgatnak,
körülláll gyülevész nép.
Nem tágít, sarokba
szorít, így habozva
elodázod a döntést.
Romlottság környékez,
végtagból könyéked
le-lenyés törökönként.

Két pogány közt állasz,
megváratott válasz,
Gyula vára: *feladvány*.
Védeni a véget,
ha már semmivé lett –
deli harciosa kardján
tornya még felcsillan,
halál rajt' a firhang,
fala, képzete halvány.
Hozsánna, vitézek,
mind, kiket idézek
feküvén ide hasmánt!

BERECK

Ha megússzuk, mit kezd magával azután?

JAKAB

Köll a jó pallér ebben a háborús világban. Három gyermekem van, ketten fiúk. Átadnám nekik a mesterséget, a lányomat kiházásitanám, oszt' vigyen el az ördög. Jó lenne ezt a keserves ostromot megúszni és hazatérni, de nemigen bízom a janicsárookban.

BERECK

Én is így gondolom, de a reményen kívül nem maradt más. Ezt pusztítja Ghiczy és Jász hadnagy. Az ő szemükben nem ember, aki nem vitéz. Nem sokba nézik az aszszonyokat, inkább használják. Éppúgy, ahogy a parasztokat és minket, mestereket.

JAKAB

Elhasználódtak ők is, mink is.

BERECK

Ghiczy még a jegyesére sincs tekintettel. A minap váltottam szót a kisasszonnyal. Bátorított, és azt mondta: maj' meggyőzi önaccságát. Úgy vélem, a szerelem nagy dolog, előbb-utóbb leveszi a lábáról a hadnagy urat. Anna könnyei csak meglágyítják.

JAKAB

Ekkora veszedelemben mindenki magára gondol. Én is. Jó lenne még egyszer látni a gyerekeimet és az anyjukat. Hátha jóvá tehetném azt a sok rosszat, amit elsenvedtek: a goromba szót, a részegeskedést, s hogy némelykor szíjjal vertem őket. Tugya-é, hogy hetek óta egy korty ital le nem ment a torkomon?

BERECK

Nem borozok én, de még Ghiczy sem. Őkelmét a vér részegíti, nem a hordó. Tán ha a kisasszony engedékenyebb lenne, a hadnagy is kijózanodna.

JAKAB

Bátor ember, de az efféle bátorság szart sem ér. Azaz épp annyit, amennyit a trágya a földnek. Hasznos, de Ghiczy uram úgy véli, mi vagyunk az ő potyadéka. Ha kitörünk, a fegyveresek egy része megússza, de a többiek beledöglenek. Kend nem látja többé a vincellér özvegyét és a szőlőt, ahol ráérő idejében elpiszmogott vóna, én az asszonyt és a gyerekeimet. No de mi gondja erre a hadnagnak?

BERECK

Istennek hála, nem az ő keziben van a döntés. Kár, hogy Marinics vicekapitány ma hajnalban meghött. Emberséges úr vót, és jó katona. Önaccsága is a megadást ajánlotta Kerecsényinek.

JAKAB

Hunnét tuggya, Bereck bátyó?

BERECK

Láttam a pillantásán: nemcsak a várat féltette, hanem minket, iparosokat is. Az egyetlen hozzám hasonló Székely hadnagy. Tréfálkozik a puskatúzben, megudvarolja a nőket, föl se veszi a halált. Bár teheti, 'iszen nincs famíliája.

JAKAB

Kendnek sincs.

BERECK

Eddig az ágyúk vótak az én családtagjaim. A halált szógáltam, nem az életet. Tán ezért tagadta meg az Úr, hogy nőt találjak.

JAKAB

Megveszekedett gyilkosoknak is van feleségük. A háború mindenkit azzá tesz. A mi nap hallottam Székely hadnagytól Kerecsényi egy mondását. Őnaccsága szerint nincsenek vétkesek, csak támadók és megtámadottak. Látom a temérdek hullát, és azt gondolom, áldozat a török is.

BERECK

Fene sajnálja a pogányt. Minek gyöttek ide? Mi keresnivalójuk van Gyulán?

JAKAB

Üket éppúgy idekúdték, ahogy minket. Szívesebben építenék házat és templomot, mint várat, de mi értelme, ha a kend kolubrinái vagy a török zarbuzánjai szétágyúzzák?

BERECK

Maga sem az örökkévalóságnak építkezik.

JAKAB

Én a jövőnek dolgozom. A sírban is elmosolyodnék, ha a tudomra adnák: kőműves fiaim s az ő fiaik az én házaimat mutogatják. Szinte hallom, ahogy mongyák: ezt a nagyapám, amazt az apám építette. A régieket innen vitték a temetőbe, az újak ide születtek, itt cseperedtek föl, és itt lettek emberré.

BERECK

Nem elég születni és fölcseperedni. Az életet meg is köll tartani, márpedig a várak arra valók. Mikor a pallérok építenek, azt hiszik, az ő kedvükért eljön Isten országa. Élvezhetik békében a munka gyümölcsét. Ha ágyút öntök, magam is abban reménykedek: félelmetes szerszám, hátha nem kell elsütni.

JAKAB

Én úgy vélem: az a sok álgú és a várak a védekezést és az ostromot egyszerre szógálják. Ki a falakban bízik, ki az ütegekben, oszt' lúnek innen is, onnan is.

BERECK

Az ágyúöntés az én mesterségem. Vajon lesz-e belőlem vincellér?

JAKAB

Nem hiányozna kendnek az izzó vas? Hát az áldomás próbálövéskor?

BERECK

Nem, ha a magam szőlejében iszom az áldomást.

JAKAB

Ugyanhogy kend is a béke embere!

BERECK *legyint*

Jókor mongya, Jakab, az ostrom vége felé... Mind békéről beszélünk a halál árnyékában.

Második jelenet

A két mestert kis ideje egy boltív alól hallgatja Kusalyi Anna. Hirtelen az udvarra lép, eléjük áll. Bereck és Jakab talpra ugranak.

ANNA

Emberék. Békét akar a török is. Kerecsényi hajlik rá. Már csak a hadnagyokat kell meggyőzni.

BERECK

Naccságos kisasszony. Mongya inkább, hogy meggyőzni Jász Lukácsot és Ghiczzy hadnagyot, a jegyesét kell. Tudom, őkelme igen ellenzi a megadást.

ANNA *sóhajtva*

Győzködöm én Jánost eleget!

BERECK

Hát a női furfang? Az efféle konokságra csakis naccságodnak vón' ellenszere.

ANNA

Ne higgyék, hogy nem sajnálja kendteket. A hadnagy tudja, ha kitörnek, nem ússza meg senki, de azt mondja, a török ígérete merő hamisság.

JAKAB

Nem tuggyuk, kinek van igaza: Ghiczynek vagy Kerecsényinek? De a kitörés biztos halál. Akik megmaradtak, annyit szenvedtek, hogy megérdemelnek még egy esélyt.

ANNA

Az asszonyok is hozzám jönnek, lágyítsam meg Ghiczzy János és Jász Lukács szívét, de azok ketten a megadás gyalázatára hivatkoznak. Harcolni jöttek, nem gyáván elkotródni.

BERECK

A katonák a háborúér' vannak, de mink, mesterek dógozni akarunk. A jobbágyból, az iparosból élnek a hadnagyok is.

ANNA

Ghiczzy, Jász és a hozzájuk hasonlók védik magukat! Mivé lenne az ország, ha senki se vállalná a veszedelmet? Mihez kezdene a fegyvercsináló, ha ágyúkra nem volna szükség?

BERECK

Harangot öntenék, naccsás kisasszonyom. Jakab mester templomot építene hozzá. Mégiscsak szebb a harangszó, mint az ágyúdörgés!

ANNA

A háborút nem mi kezdtük. Csak egyet tehetünk: védjük magunkat. Ezért van szükség a kendek tudományára, a parasztok munkájára és egyebekre. Kell a templom s az imádság, de ilyen időkben kell a vészharang s a lélekarhang is.

Harangszó csendül, hosszan hallgatnak.

Sem ágyunk, sem ágyúnk,
mit leteríthetnénk,
ha leterítenek:
síp se sír utánunk,
lantos, aranyszájú.

Se harag, se harang,
mire miattunk gyúl,
ha majd értünk kondul,
hús kikelet dereng,
hanga brong, hold borong.

Se szablya, se szabály,
mi koponyát levág
s mit elmeél bevág,
nem érvényes miránk,
végzésük bárha fáj,
sőt *halasztó* hatály.

Se jogunk, se jágónk,
hogy égjen szövétnek,
ha vétkez önérdek:
fölöttem fellebbez,
alattom elleplez.

Gyí, paripánk, Ráró,
szagasd az istrángot,
mi patkoljuk lábad
se szeri szerszámmal,
kovácsok, vasverők,
fegyvert adók s vevők,
ágyú- s harangöntők,
öntörvényű döntők,
vitézek s pór között
el nem különözött
mesterek: ha részünk,
hírünk nem kísérhet,
munkánk, ím, elkészült,
s nem a rangkór végett,
tudásunk él, örök,
ágról ágra köröz,
ághegyről ághegyre
lobbanna, rebbenne,
nem hányják a kény s kedv,
mint váteszt a vészek.

ANNA

Most temetik Marinics urat. Nem volt eröm elbúcsúzni tőle. Elég volt!

JAKAB

Ki adja meg a vicekapitánynak a végtisztességet?

ANNA

Kerecsényi. Őnagysága köszönt el Olcsárovicstól, Hoppenrathtól, Balázsdeáktól és a többiektől. Mindegyikhez volt egy dícsérő szava.

BERECK

Ha ünaccsága a kitörés mellett dönt, nemigen lesz szava többé.

ANNA

Most adja fel, ennyi törődés után, mikor mind megbízunk benne?

BERECK

Benne igen, de kérdés, mit akarnak a hadnagyok?

ANNA

Jánost hagyják rám! Szedjék a cókómókjukat, készüljenek és gondoljanak a fohászra:
Ha Isten velünk, ki ellenünk?

Harmadik jelenet

Hirtelen az udvarra dobban Ghiczy.

GHICZY

Mit keres itt, Anna? Hát ti? Takarodjatok a dolgokra, míg szépen vagytok!

BERECK *ijedten*

Máris, hadnagy uram. A kisasszony kegyes vót hozzánk. Csak pár szót váltottunk véle.

A két mester mélyen meghajol és elsietnek.

ANNA

Miért ilyen kemény velük? Megsértették hadnagy urat, netán ellenszegültek?

GHICZY

A gyávaság ellenszegülés. Ez gyöngíti a főkapitányt és kegyedet is, kisasszonyom.

ANNA

Máris magáz? Úgy beszél, mintha nem lennék a jegyese! Vissza akarja venni a szavát? Ha ez a szándéka, nincs miről beszélünk többé!

GHICZY

A mi szerelmünk már kezdetben véget ért. Másként látjuk a dolgokat. A kisasszony Kerecsényire hallgat, nem rám. Nem bízunk benne, hogy megvédem az életét, de legalább a tisztességét.

ANNA

Pár század magával akar megvédeni harmincezer török ellen? S ha sikerülne is, pusztuljon a várnép, asszonyok, gyermekek egyaránt? Maguk, katonák önként jöttek Gyulára. Én kelmed miatt vagyok itt, de Berecket és Jakabot ideparancsolták. Dolgozni jöttek, nem hogy magukat értelmetlen megölessék. S az ő pusztulásukkal megsemmisülne a tudásuk is. Alig van az országnak iparososa. Ha túlélnek, folytatnák a mesterségüket. Kelmed csak a jelent látja, de a jövőre nem gondol.

GHICZY

Ugyan miféle jövőről beszél? Amint elhagyjuk a várat, a török ránk ront. Aki nem képes kivágni magát, egy szálíg legyilkolja. Ez a kisebb gond, elvégre előbb-utóbb meg kell halni. A nagyobb az, hogy országszerte híre megy: a gyulaiak hittek a kegyelemben, és önként választották a megöletést, az asszonyok pedig a rabszolgaságot. Elismerem, ha a megadás balul végződik, az emberek rádöbbennek: nem lehet

bízni a pogányban. S a végsőig harcolnak, mert belátják: nem érdemes alkudozni a törökkel. Ez az egyetlen dolog, amelyet hajlandó volnék elfogadni. Rámenne a becsületünk, de ez is része a mi áldozatunknak.

ANNA

Nagyságod a *mi* áldozatunkat emlegeti anélkül, hogy másokra tekintettel volna. Ha Bereck és Jakab életben marad, nem kell idegenből hozatni jó iparost.

GHICZY

Ebben a várban én már idegen vagyok... S azzá váltam számodra is.

ANNA

Kelmed igyekezett engem elidegeníteni, de erősebb az adott szavam. Ha mi ketten a török gyűrűből meg is szabadulnánk, a többiek pusztulása egész további életemet, minden órámot megkeserítené. A legyilkolt gyermekek vére rám tapadna. Ezek után szülni se tudnék.

GHICZY

Akkor valóban hiába a házasság.

ANNA

Gondoljon a fegyvertelenekre! Bereck ágyúöntő a nősülésig el se jutna. Jakab pallér a gyerekeit többé sose láthatná. Örökké előttem lenne, hogy nem képes őket felnevelni, hogy éhen halnak vagy elzülленek, és nem folytatják az apjuk mesterségét.

GHICZY

De szíveden viseled a sorsukat! Ne hidd, hogy nem szánom őket. Még jobban a kettőnk elégett boldogságát. Ha lenne parazsa, eltakarja az ágyúfüst. Ha pedig megmenekülnénk, s az érzés újból lángra kapna, nem soká melegítene. Katona vagyok.

ANNA

Katona jegyesévé lettem. Apám, bátyáim mind katonák voltak. Számot vettem a jövővel, de mostanság nem arra gondolok, hanem arra, *kelmed* hogyan dönt?

GHICZY

Az a kérdés, *te* hogyan gondolod?

ANNA

Hiszek nagyságodban.

GHICZY *Anna elé áll*

Akkor hát... A halálnál az élet mégiscsak fényesebb. Túl sok remény nem maradt, de a semminél több. Elgyöngítesz, de ha férfiről van szó, a nőnek ez a dolga.

ANNA

Elgyöngítem másképp is. Hátha ez az utolsó alkalom, hogy szeressük egymást.

GHICZY

Csak nem azt akarod mondani, hogy nekem adod magad?

Anna hozzá lép, átölelik egymást. A kóruson felhangzik a beteljesületlenség dala.

Nem viselek pártát,
sem diadémot,
hosszú, vastag szálú
hajam kibomlott.

Nincsenek nappalok,
sem éjjeleim,
ablak, hol a Hold ki-,
a Nap betekint.

Férfinak nem szültek,
nőül se kértek,
csontváz szajhájának
kellek, cselédnek.

Húshoz hűségesen,
szíveretlenül
ölelem a tavaszt,
mikor kiterül.

Bűnöm eredezik,
bőrömben kísért,
törzsemből nem élet,
vér ágazik, vér.

GHCZY *az ölelésből kibontakozva*

Nem fogadhatom el. Ez lenne a te igazi áldozatod, nem a halál. Más a török kegyelme, megint más Kusalyi Anna kisasszonyé.

ANNA

Nem értem nagyságodat! Hát nem erre vágyott? Nem ez szentesítené a mi kötésünket?

GHCZY

Más helyen, más időben talán... De nem most. Bármennyire szeretlek, bármennyire akarlak, ebben a várban az egyetlen vagyok, aki az örömnél érzelemből adná át magát. Márpedig örülni a szabadulás után kell. S van más okom.

ANNA

Ugyan mi?

GHCZY

Ez a két fickó, Bereck és Jakab meg a többi. Egy utolsó esélyt ők is megérdemelnek.

ANNA

Hát a mi esélyünk, János? Nem annak tartja a beteljesülést?

GHCZY

Keserű, kapkodó ölekezés volna. Megéltem egypár ilyet. Ne így veszítsd el az ártatlanságodat. Lásd, hogy üzekednek a halál árnyékában az asszonyok. Légy külön, hisz a magam gerjedelmét én is lebírtam. Maradj mellettem, ha kivonulunk, öltözz férfiruhát, fond koszorúba a hajad, és tégy rá süveget. Tán az is segíthet valamicskét.

ANNA

Így hát eldöntötte, nagyságod?

GHCZY

Mi más tehetnék? Erős érveid vannak.

Újra átölelik egymást

Negyedik jelenet

Kerecsényi, Székely, Jász Lukács, Jörger báró, Rothenau kapitány, Gaál András, Bereck, Jakob, katonák, várbeliek kiözönlének az udvarra, a főkapitány előre lép.

KERECSENYI

Hadnagy úr. Ha Anna kisasszonnyal befejezte a társalgást, közlöm, hogyan határoztam.

Feszült csönd támad, a várnép kivár.

KERECSENYI

Magyar várat ilyen hosszan még nem ostromoltak. A téglafalak közé szorultunk. A török pattantyúsok pár órán belül szétágyúzzák. Az Úristen fentről látja, nem tehetünk többet. Gaál András uram tudatta, a felmentésre nincs remény. Választhatam: Pertev pasának hódoljunk, vagy János Zsigmond követének? A vár így is, úgy is pogány kézre jut. Báthory semmi jóval nem biztatott, csak azzal, hogy cseréljünk királyt. Ghiczy és Jász a kitörést akarja. Ez öngyilkosság. A katonák hősi halált halnának, de a parasztok és asszonyaik nyomorultul elvesznének. Márpedig én az ő főkapitányuk is vagyok.

Az emberek hallgatnak, Kerecsényi körbenéz, felemeli a hangját.

KERECSENYI

Míg az vagyok, nekem kell döntenem. A várnép megmentésének egyetlen módja a kivonulás. Némelyek a gyors halálban bíznak, mások az életet választják, és a pasa kegyelmében reménykednek. Csak egy ígélet, de a semminél több.

GHICZY

Szólhatok, főkapitány uram?

KERECSENYI

Még nem fejeztem be. Vasra veretem, ha ellenkezik.

GHICZY

Főkapitány úr bármit parancsol, alávetem magam.

Kerecsényi hátat ad Ghiczynek, a többiekhez fordul.

KERECSENYI

Holnap hajnalban elvonulunk. Csak a lőpor és az ágyúk maradnak. Meglesz a túszcse, azzal elhagyjuk Gyulát. Ne kérdezzék, meddig jutunk. Csomagoljanak és tartásuk készenlétben a fegyvereiket. Ez az utolsó parancsom.

A színpad elsötétül.

Második kép

Schwendi Lázár kassai főkapitány tékája. Schwendi melloértben, kosaras karddal, kesztyűs öklét az asztalon nyugtatva áll, vele szemben Rothenau.

SCHWENDI

Kapitány. Hogy hívják azt a gyulai menekültet? Ghiczy?

ROTHENAU

Igenis, főméltóságú uram. Pár emberrel kivágta magát. Az Úristen megkönyörült rajta.

SCHWENDI

Megdolgozott érte. Van egy magyar mondás: segíts magadon, az Isten is megsegít. Én a gyulaiakért mit se tehettem. Küldje be a fickót!

A kapitány csattanva bokázik, elsiet. Bedobban Ghiczy, közelebb lép, mereven meghajol.

SCHWENDI

A történeteket hallani akarom egy magyar szájából is. Fogja rövidre!

GHICZY

Nincs mit mondanom. Túlélő létemre csak a holtakat sorolhatnám.

SCHWENDI *engedékenyen*

Hírlik, hadnagy úr a menyasszonyát is elvesztette. Szívből sajnálom.

Ghiczy nem felel, némán mered a főparancsnokra.

SCHWENDI

Úgy tudom, maga és a főkapitány összekülönböztek. A történetek hadnagy urat igazolták.

GHICZY *eltökélten*

Nem engem, hanem a janicsárok dühét. A főkapitány okkal bízott a túsokban és a hitlevélben. A katonák és a várnép legyilkolása mást igazolt.

SCHWENDI

Éspedig?

GHICZY

Gyula eleste és az emberek pusztulása nem Kerecsényi bűne, hanem a maguké, császáriaké. Két hónap nem volt elég, hogy fölmentsék a várat. Miksa öfelsége azt üzente, imádkozik értünk. A gyulaiak bizonyára hasznát veszik a mennyben vagy a pokolban.

SCHWENDI

Kis ember maga ahhoz, hogy bírálja a hadvezetést. De ha az ostromot megúsztá, ússza meg a pimaszságát is. Hoppenrath, Olcsároovics, Marinics meghaltak. Balázsdeák túlélte?

GHICZY

Lelőtték.

SCHWENDI

Székely hadnagy?

GHICZY

Leszúrták.

SCHWENDI

A hírvivőjüknek, Gaál Andrásnak sikerült elmenekülnie?

GHICZY

Agyonverték.

SCHWENDI

A pallérral és az ágyúöntővel mi történt?

GHICZY

Mindkettőt levágták.

SCHWENDI *bosszúsan*

Kik maradtak életben?

GHICZY

Rajtam kívül hatan. Mind jeles katonák: Bethlen Farkas, Fekete Demeter, Földváry István, Kapy András, Serjényi Miklós és Zichy György.

SCHWENDI

A janicsárok foglyot nem ejtettek?

GHICZY

A kavargó lőporfüstben alig láttam. Úgy tűnt, Jász Lukács, Melith György, Dóczy Gergely és a fiatal Jörger báró rabbá lettek. Őket szerencsés esetben a rokonaik kiválthatják.

SCHWENDI

Hát Kerecsényit?

GHICZY

Nándorfejevárra vitték. Tekintse halottnak. Semennyi pénzt sem fogadnak el érte. Túl jó katona volt.

SCHWENDI

Mik a maga tervei hadnagy?

GHICZY

Megyek a lovam feje után.

SCHWENDI

Megígértem, hogy elmehet bántatlanul. Hová óhajt távozni?

GHICZY

Erdélybe.

SCHWENDI

Helye lenne őfelsége hadaiban is.

GHICZY

Gyula után Miksának többé nem szolgálok. Megértettem: rajtunk, magyarokon csakis mi magunk segíthetünk. Erdélyben nincsenek császáriak. Magyarok vannak, székelyek, szászok, ruszinok, Hunyad megyei és fogarasi oláhok. Mind odavalósiak.

SCHWENDI

Mondja, hadnagy, a vakmerősége vagy a szemtelensége vezérli? De ez egyszer megbocsájtok. Kerecsényi főkapitány sorsára való tekintettel fölmentem a függelemsértés, jobban mondva a nyílt lázadás vádjá alól.

GHICZY

Maga pedig menjen a fenébe, méltóságos uram. Ne vegye a szájára Kerecsényi László nevét! Az az ember hős volt, kelmed csak egy zsoldos generális. Fogasson le, vagy engedjen szabadon! Ne tartsuk föl egymást!

SCHWENDI

Kerecsényi megítélésében egyetértünk. Távozzhat.

GHICZY

Ha elbocsájt, hamar összeakadunk. Azért tartok Erdélybe.

SCHWENDI

Nincs szükség több áldozatra. Isten vele!

Ghiczy kurtán meghajol, elmegy.

Vége

Bezárult vízfelület (2012)